

AİLEDE DİSİPLİN

"Disiplin nedir? Nasıl tanımlanmalı? Nasıl uygulanmalı?" konularına geçmeden önce eğitimci ve düşünürlerin disiplin kavramına Nasıl baktıklarından örnekler vermek istiyoruz.

Ibni Sina, yaklaşık bin yıl önce, "Kanun" isimli yapıtında çocuk yetiştirme konusunda su sözleri söylemiş: "Çocuklar özenle bakılmalı, davranışlarında ölçüyü kaçırmamaları için desteklenmelidirler. Öfkeli tepkileri, korkuları ve kaygıları giderilmelidir. Bu, en iyi biçimde, çocuğun istek ve eğilimleri yanında hoşlanmadığı şeyler de göz önünde tutularak sağlanır. çocuğun doğal yetenekleri desteklenirken, onu tedirgin eden nedenler ortadan kaldırılmalıdır. Böyle bir yetiştirme hem beden, hem de ruh için yararlıdır. Çünkü kazanılan iyi alışkanlıklar ve davranışlar daha ilk yıllarda kişiliğe siner. Çocuk altı yaşına gelince, öğretim ve eğitim için bir öğretmenin yanına verilmeli; onu gereksiz bilgilerle yüklemeyen, basamak basamak giden bir öğretim yolu izlemeye çalışılmalıdır."

Eğitimde disiplin söz konusu olunca ünlü eğitimci Pestolozzi şöyle diyor: "Temelinde sevgi olan hiçbir eğitim başarısızlığa uğramaz."Eğitimde disiplin anlayışını bu sözden süzüp çıkarmalıyız.

Disiplin, çoğu zaman baskı ve otoriteyi açıklayan anlamda kullanılmaktadır. Oysa disiplinin gerçek anlamı bu değildir. Disiplin, çocuğun eğitimindeki sağlıklı tutum ve kuralları içerir. Aynı zamanda disiplin, bireysel hak ve özgürlüklerin sınırlanmadığı, doğallığın ayıplanmadığı, kişiler arası ilişkileri düzenleyen, yetenek gelişiminin sağlandığı, sorumlulukların paylaşıldığı ilke ve kurallar bütünüdür.

Böylelikle ailenin disiplin konusunda yapması gereken; çocuklarında var olan olumlu gelişmeleri desteklemeleri, olumsuzları ise düzeltmeye çalışmalarıdır. Bunu gerçekleştirmeye çalışırken yani disiplin oluşturmaya çalışırken sevgi ve özgürlük kavramlarını da birlikte düşünmeleri gerekmektedir. Bu üç kavram yetişkin yaşamında da birlikte düşünülmesi gereken önemli unsurlardır.

Ebeveynlerin çocukları üzerinde disiplin kurmasını etkileyen en önemli etken iletişim yolu ve biçimidir. Ailelerin, çocuğu ile iletişim kurarken bazı ilkelere uymaları gerekir.

Bu ilkeleri söyle sıralamak mümkündür:

1. 1. Koşulsuz Sevgi: Her anne-baba çocuğunu çok sever ve onun için tüm fedakarlıklara katlanır. Fakat sevgi Koşulsuz olmalıdır. "Eğer derslerindeki bu basarisiz durum böyle devam ederse korkarım sana olan sevgim azalacak." gibi iletişim örnekleri kurulur ise yanlış davranılmaya başlanmış demektir. Çünkü sevgiyi belli koşullara bağlayarak disiplin sağlanamaz. Hatta istenmeyen davranış, zaman içinde daha da pekiştirilmiş olur.

2. 2. Beş Temel Özgürlüğün Yaşanması: Doğan Cüceloğlu'nun ünlü terapist Virginia Satir'dan aktardığı ve her bireyin doğuştan bu özgürlüklere sahip olması gerektiğini söylediği bu temel özgürlükler şunlardır:

a) a) Bir şeyi isteme ve reddetme özgürlüğü: Çocuk, kendi arzusuna göre bir yemeği yeme ya da yememe özgürlüğüne sahiptir. Fakat bunun yanında vermiş olduğu bu kararın sorumluluğunu da taşımalıdır. Yemeğini yemediği zaman diğer öğün zamanına kadar ona birsek verilmeyeceğini bilmeli ve ona uygun davranmalıdır.

b) b) Etrafında olan bir şeyi görme ve işitme (algılama) özgürlüğü: Kimi zaman ebeveynler çocuklarında o anda oluşan olumlu bir gelişmeyi görmek yerine, geçmişte olmuş veya gelecekte olabilecek bir olumsuzluğu göz önüne getirmeye çalışırlar. Ailenin "Evet, su anda derslerinde önemli bir ilerleme kaydetmiş durumdasın; ama çalışmayı azaltırsan notların hemen düşecektir, unutma." gibi yollarla iletişim kurması çocuğun motivasyonunu kırar, performansını düşürür.

c) c) Duygularını olduğu gibi ifade etme özgürlüğü:

Çocuklar, dönem dönem yaşanan olaylara karşı yetişkinden farklı duygusal tepkiler gösterebilirler. Ebeveyne göre hiç komik olmayan bir şey onu güldürebilir ya da tam tersi, ağlatabilir. çocuğun bu duygusal tepkileriyle alay etme, önemsememe veya reddetme davranışları içine giren anne-babalar yanlış davranmış olurlar. Çünkü çocuğun, bu Duygularını ifade etme ve saygı görme özgürlüğü olmalıdır. Aksi takdirde çocuğun da anne-babasının Duygularını anlamaya ve dinlemeye özen göstermesi beklenemez.

d) d) Düşüncelerini olduğu gibi ifade etme özgürlüğü:

Çocuklar istedikleri konu ile ilgilenme ve konu üzerinde istedikleri zaman düşünme özgürlüğüne sahip olmalıdırlar. Bu Düşüncelerini de algıladıkları biçimi ile ifade edebilmelidirler. Anne-babalar "Haydi, misafirlere dünkü gezi ile ilgili neler düşündüğünü anlat!" dedikleri zaman çocuk bu konu ile meşgul olmak istemiyorsa zorlama ve baskı ile karşılaşmamalıdır.

3. 3. Var olan potansiyelini kendi istediği yönde geliştirme

özgürlüğü: Anne - babalar, kimi zaman çocuğun küçük yaşlarda iken ne ile, Nasıl oynayacağına, resmini hangi renklerle boyayacağına karar verme aşamasında yönlendirme yaparlar. Tabi" bu yönlendirmelerin çeşidi ve konusu çocuğun yası ilerledikçe değişimler gösterir. Çocuk büyüdükçe meslek seçimi hatta es seçimi konularına kadar varabilir. Oysa bu konularda çocuklar özgür bırakılmalıdır. Aksi halde kendini baskı altında hissedecek ve mutsuz olacaktır. II. Aile, çocuğun gelişim dönemi özelliklerini iyi tanımalıdır : Anne- babalar, çocuklarında yas ile beraber değişen fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimleri gözlemlemektedirler. Bu gelişim alanları ile ilgili olumlu değişimler olabileceği gibi olumsuz değişimler de olabilir. Tabi" bu değişimlerin anne-baba-çocuk iletişimine getireceği farklılıklar kaçınılmaz olacaktır. Aile, çocuğun yaşadığı dönemin özelliklerini bilir ise iletişimde çok daha

anlayışlı ve doğru davranışlar içine girecektir. Bunun tam tersi durumda ise anne-baba-çocuk iletişimi zedelenebilir.

4. 4. Ödül ve Cezanın Uygulanma Biçimi : Aile içinde kabul gören bir davranışın sonucunda bir öpücük, bir aferin sözü ödül olabileceği gibi pahalı bir oyuncak da ödül olarak kabul edilebilir. Yine aynı şekilde ceza uygulamalarında, sert bir bakış veya bir söz ceza sayılabileceği gibi fiziksel bir tepki de gösterilebilir. Ancak anne-baba bu ödül ve ceza kavramının sınırlarını, derecesini iyi belirlemeli ve uygulamalıdır. Maddi ödüllerin ve fiziksel cezaların sık kullanılması disiplin ilkelerine pek uygun olmayacak ve bir süre sonra ise yaramayacaktır.

5. 5. Çocuğa Ev İçinde Belli Konularda Sorumluluk Verilmesi: Anne-babalar çocuklarını birçok konuda ailenin bir bireyi olarak kabul etmelidirler. Aynı zamanda aileler, çocuğun düşünce ve duygularına önem verir- kek ona sorumluluk da vermelidirler. Çocukların, anne-baba is yaparken yardım etme istekleri geri çevrilmemelidir. Ayrıca ev içinde yapabilecekleri görevler Çocukların sorumluluğunda olmalıdır. Örneğin; odasının düzenlenmesi, sofranın kurulmasına yardım etmesi gibi.

Bütün bu hususların yanında, disiplin kurallarını belirlerken ve bu kararları uygularken ailenin su üç özelliği bünyesinde bulundurması gerekir:

- ✓ ✓ Anne-babanın uygulanacak kurallar konusunda görüş birliğinde olması.
- ✓ ✓ Anne-babanın davranışlarında tutarlılık göstermesi.
- ✓ ✓ Anne-babanın davranışlarında süreklilik göstermesi.

Bu üç önemli özellik, disiplin kurallarının uygulama başarısını da belirleyen etmenlerdir. Anne-babadan birinin "yap" dediğine diğeri "yapma" dememelidir. Ebeveynler aynı görüşü paylaşmaya çalışmalı ya da alınan karara uygun davranmalıdırlar. Aynı zamanda disiplin

konusundaki uygulamalarında da tutarlı olmalıdırlar. Örneğin; çocuğun gösterdiği bir davranışa bir gün ceza uygularken, bir başka gün aynı davranış görmezlikten gelinmemelidir. Tabii" tüm bunların yanında, alınmış olan kararların sürekliliğinin sağlanması da çok önemli, fakat oldukça güçtür.

Ailenin, disiplin kurallarını belirleyip, uygularken dikkat etmesi gereken önemli noktalar nelerdir? Aynı zamanda çocuk-aile çatışmasında yapılması gerekenler nelerdir?

Bu iki önemli soru ile ilgili cevap ve uyarıları şöyle sıralayabiliriz:

- ✓ ✓ Ebeveynlerin çocuğuyla arkadaşlık ilişkisi kurabilmesi çok önemlidir. çocuğun duygu ve Düşüncelerini dinleyen, kendi duygu ve Düşüncelerini ona aktaran anne-babalar olmak gerekir.
- ✓ ✓ Zaman zaman çocuklar aile sorunlarının tartışılmasına katılabilir, fikirlerini söyleyebilirler. Bu hoşgörölü ve aynı zamanda da demokratik bir aile tutumunun örneği olacaktır.
- ✓ ✓ Aileler, çocuklarının sosyal deneyim kazanmaları için fırsatlar yaratmalı, arkadaşları ile birlikte zaman geçirebilmeleri için olanak sağlamalıdırlar.
- ✓ ✓ Ebeveynler, çocuklarının okul başarısı ile ilgili beklentilerini onların yeteneklerine, fiziksel ve zihinsel güçlerine göre ayarlamalıdırlar.
- ✓ ✓ Anne-babalar, çocuklarını disipline etmeye çalışırken onların sadece olumsuz ve cezalandırılması gereken davranışlarını görmekle kalmayıp, olumlu davranışlarını da ödüllendirmelidirler.
- ✓ ✓ Ailelerce çocuklara ceza verilecek davranış ya da konular çok iyi tespit edilmelidir. Çünkü "Çok konuşuyor. Soru soruyor. Hareketli. Cinsel konulara ilgi duyuyor." gibi anlatımlarla dile getirilen davranışların ceza görmesi, Çocukların ruhsal yaşamlarına zarar verebilir.
- ✓ ✓ Ebeveynler, cezayı istenmeyen davranışı ortadan kaldırmak üzere uygulurlar. Ceza, yapılan davranışın ardından hemen

uygulanırsa doğru sonuç verir. Cezanın etkili olmasının belirleyicileri, ebeveyn davranışlarındaki zamanlama ve tutarlılıktır.

- ✓ ✓ Ayrıca anne-babaların, çocuklarından bekledikleri bir davranışın oluşumunu sağlamak için ceza yöntemini tek basına uygulamaları yetersiz kalacaktır. Bunun yanında çocuklara yanlış davranışın yerine konulması gereken olumlu davranış modelleri de sunulmalıdır. Ceza, çocuğun "ne yapmaması" gerektiğini öğretir. Oysa önemli olan Çocuğa; uygun olmayan davranışın yerine "ne yapması" gerektiğinin öğretilmesidir.
- ✓ ✓ Anne-baba-çocuk arasında çıkan çatışmalarda çözüm yöntemi olarak demokratik bir yöntem belirlemek en doğru yol olacaktır. Çünkü bu yöntemde kazanan ya da kaybeden taraf yoktur. Yöntem güce dayalı değildir. Demokratik yöntem; dinleme, duyguları ifade etme, işbirliği kurma, karşılıklı güven, sevgi ve saygıyı gerektiren bir süreci anlatmalıdır.
- ✓ ✓ Anne-baba-çocuk arasında çıkan çatışmalar çözümlenmeye çalışılırken kaba ve kırıcı sözler kullanmak oldukça yanlıştır.
- ✓ ✓ Ebeveynler, çocuklarının yanlış bir davranışı ile karşılaştıklarında bu davranışın gerekçelerini dinlemeyi gözerdi ederler. Oysaki gerekçeler sonuna kadar dinlenmelidir. Aile, hatalı olan davranışa karşı duygu ve Düşüncelerini ifade etmeli fakat diyalogu kesme yoluna gitmemelidir.
- ✓ ✓ Anne-baba ve çocuğun birbirine güvenmelerinin anlaşmazlığın çözümünde çok etkili olduğu bir gerçektir. Bu noktada aile, çocuğuna ne koşulsuz güvenmeli ne de güvensizlik saplantısını yaşatmalıdır. Sadece temkinli olmak yeterli olacaktır.
- ✓ ✓ Aile, çatışma esnasında Çocuğa karşı yargılayıcı sözler kullanmamalıdır. Her zaman çok uzun konuşmalardan ve öğütlerden uzak durmalıdır. Gözlenen davranış ne ise onun üzerinde ayrıntılı konuşulmalıdır. Çünkü yargılayıcı sözler ve uzun konuşmalar çocuğun ele alınan konudan çıkarması gereken sonucu yani dersi anlamasını zorlaştırır. Disiplinin amacı, çocuğun kendi davranışlarını düzenlemesini sağlamak, onu kendi kendini denetleyecek bir güce eriştirmektir. Önemli olan çocuğun, anne-baba korkusu ile onların

isteklerine göre değil, yerine, zamanına ve koşullara uygun davranmayı öğrenmesidir. Elimizden geldiğince sağlıklı bir aile ortamında disiplinin amacına uygun ebeveyn davranışlarının Nasıl olması gerektiğini aktarmaya çalıştık. Sevgi ve saygıya dayalı bir aile ortamı içinde çocuğunuzla olan iletişiminize yeni güzellikler katabilmeniz dileğiyle.

KAYNAKÇA:

- 1- 1- Cüceloğlu, D. İçimizdeki Çocuk. İstanbul. Remzi Kitapevi 1992
- 2- 2- Yörükoglu, A. Çocuk Ruh Sağlığı. 15. Basım. İstanbul. Özgür Yayın Dağıtım, Şubat 1989
- 3- 3- Ghazal, M. Ye Yemeğini Kes Kesini, Çev: F. Nayir Denizci Varlık Yayınları, 1. basım 1993
- 4- 4- Ginott, H. Ana-babaların Bitmeyen Sorunu Çocuklarda Disiplin. Yasadıkça eğitim. Ocak, Şubat 1988, Sayı :1 Sayf:6 -